

Eörsi István

A legújabb korszak küszöbén

1977-ben Pozsgay Imre kulturális miniszter az éterbe röpitette a nagy hírt, miszerint „a kulturális kormányzat számára nem léteznek kényes kérdések”. Ezen felbátorodva nyílt levelet intéztem hozzá Új korszak küszöbén címmel. „Ha nincsenek kényes kérdések, akkor én sem botolhatok beléjük” – írtam derűlátón. A szerkesztők erről másképpen vélekedtek, ezért segítséget kértem a minisztertől. Neki jobb az összeköttetései, magyaráztam, így hát könnyebben talál valakit, aki – persze az ő válaszával együtt, a viszontválaszról eleve lemondok – nyomdafestékké bújtatja elmeszüleményemet.

„Nekem sincs akkora szabadságom, hogy cikket engedélyezhessenek magam ellen” – válaszolta kecsesen Pozsgay, majd a beszélgetés végén megkért, hogy ne nézzem őt cinikusnak, de ha ki akarnék vándorolni, tudna segíteni az iratok megszerzésében.

A történetről novellát írtam Legyet fogtam a miniszternél címmel, és most csak azért térek vissza rá, mert egy még újabb korszak küszöbére értünk. Lezsák Sándor felkérte Pozsgayt, hogy vegyen részt az MDF kulturális, tudományos és oktatási programjának kidolgozásában. E friss tréfát olvasva fel-elevenedett bennem a miniszter szobája, benne mi ketten, meg egy rejtélyes célzattal életben maradt, természetes, téli légy. Ő negyvenégy éves volt, elegáns és barátságos, én pedig negyvenhat évesen, pulóverben és lötyögő nadrágban iróniával kompenzáltam kérelmezői pozíciómat. Emlékeim nyomába eredve előkotortam nyílt levelemet egy kézírathalomból. Már az első oldalán csinos Pozsgay-idézetre bukkanok: „...abban, hogy egy mű az általunk értelmezett szabadság fogalmán belül van-e vagy sem – a kulturális politika autentikus, nem utolsósorban abból a meg gondolásból, hogy a kulturális politika általánosabb érdekeket is képviselhet, mint egyik vagy másik alkotó.” Erre rábólintottam: „...magam is tapasztaltam nemegyszer, hogy a kulturális politika autentikus, vagyis illetékes annak eldöntésében, hogy milyen műalkotás láthat napvilágot. Amikor Ön az általunk értelmezett szabadságfogalomról beszél, nyilván azt tudatja, hogy a szabadságfogalom mindenkori határait a kulturális politika vonja meg.”

Megemlíteném még a sok ízes idézet között mazzoláza, hogy Beckett Godot-ját és Camus Caliguláját a miniszter a „kísérlet fogalomkörébe” utalta. „Ha pusztán kísérletként emlegetjük őket – írtam válaszómban –, a hírhedség és gyanú árnyékát vetjük rájuk, és nagyon hasonlóképpen járunk el, mint a század eleji népi-nemzeti irány ideológusai, akik Baudelaire-eket és az egész francia szimbolizmust dekadensnek és betegnek bélyegezték. A provincializmus szomorú bizonyítéka, hogy a modern irányzatok legjobb eredményeit mindig csak néhány évtizedes késéssel és anakronisztikus utóvérdharcok után fogadhatjuk be. A Godot-t ma már védeni is korszerűtlen.”

1997. január 18-án Pozsgay Imre az MDF pártelnökének sajtóértekezletén megindokolta, hogy miért száll ismét ringbe. Magyarország mély válságban van, különösen a kultúra területén. Ennek az az oka, hogy az MSZP átengedte a szabad demokratáknak a szellemi élet kezelését. A kisebbik koalíciós párt viszont – legalábbis így adja vissza a Népszabadság Pozsgay szavait – „a magyar valóságnak nem megfelelő, anakronisztikus programmal feláldozza a kultúrát”.

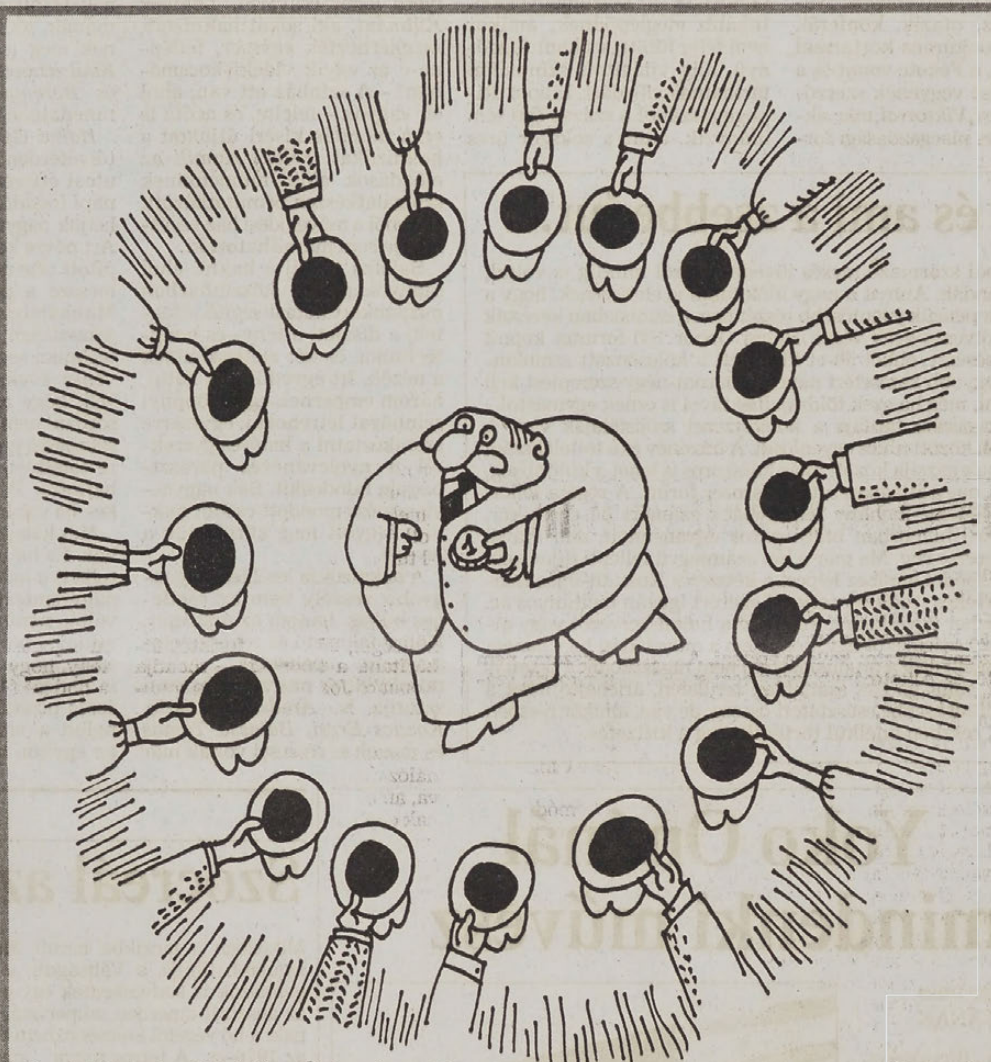
A szabad demokraták tehát ismét kívül esnek a Pozsgay által értelmezett szabadság fogalmán. Azért mondom, hogy „ismét”, mert e párt kulturális elképzelései – más elképzeléseinél szervezettebben és egységesebben – a demokratikus ellenzék kritikai beállít-

„Pozsgay ügybuzgó kádárista funkcionáriusként az országból tessékelt volna ki, most a „magyar valóságból” internálna barátaimmal együtt.”

tottságú, modernségre törő, pluralista felfogásából nőttek ki. Pozsgaynak ez már akkor sem kellett, mert számára a szabadság határait Kádár és Aczél Magyarországnak általános érdekei határozták meg. Ma pedig azért nem kellünk neki, mert kizárólag az úgynevezett „nemzeti tábor” kultúrakonceptiójában fedezi fel az általánosabb értékeket. A demokratikus ellenzék nem pusztán tévedett, hanem kívül helyezte magát a szabadság pártállamilag értelmezett és egyedül üdvözítő fogalmán. A szabad demokraták sem tévednek, hanem kívül helyezik magukat a magyar kultúra népileg-nemzetileg értelmezett, és egyedül üdvözítő fogalmán, s ily módon „feláldozzák” ezt a kultúrát egy meg nem nevezett, de bizonyára igen mocskos oltáron. Ezért Lezsák oldalán Pozsgay bejelenti, hogy szívesen vállal részt nemzeti összefogás megszervezésében. Csak hogy a népileg-nemzetileg szentesített nyelvhazsnálatban a „nemzeti összefogás” kirekeszti a szocialistákat és a

liberálisokat a nemzetből (lásd a Magyarok Világszövetsége vezetését és politikáját). Ügybuzgó kádárista funkcionáriusként az országból tessékelt volna ki, most a „magyar valóságból” internálna barátaimmal együtt. 1977-ben kímélni akarta a sztálinisták érzékenységét, és ezért az éles politikai konfliktusokat a színházból az egzaktabb történelemtudomány területére száműzte volna: itt kell „ezt a kontinuitást és diszkontinuitást, ezt a fajta dialektikát megteremteni”. Most becsúszó személye testésíti meg, kommunista kirekesztőből nacionalista kirekesztővé lényegülve át, Iliescuhoz, Milosevichhez és Meciarhoz hasonlóan, de szerencsére hatalom nélkül, a kontinuitás és a diszkontinuitás dialektikáját: a pártállami és a nacionalista Provincia szintézisét.

Utóirat: 1977-ből van még egy Pozsgay-élményem. Az ellenzék ekkor rukkolt elő első manifestumával, mely szolidaritásáról biztosította a csehszlovák polgárjogi mozgalmat. Az aláírók közt szerepelt Csoóri Sándor is. Egyik találkozásunkok kétségbeesetten mesélte, hogy milyen minősíthetetlenül gyalázott bennünket Pozsgay Pozsonyban. „Ez a dolga – válaszoltam –, nemhiába miniszter.” – „De nekem a barátom – mondta Csoóri –, iszonyú, hogy miket mondott rám az én barátom.” Akkor még ő sem méltányolta, hogy a barátságánál előbbre való a szabadság, persze kizárólag Pozsgay éppen időszerű értelmezésében.

99 százalékot még szét tudnék osztani, na de egyet?

Marabu rajza